

degezondewijk

Een groeiend maatschappelijk probleem

Overgewicht en zelfs ernstig overgewicht vormen een groeiend probleem in de Nederlandse samenleving. Mensen met overgewicht hebben meer kans op het krijgen van ernstige aandoeningen. Dit groeiende maatschappelijke probleem kan van twee kanten worden ingedamd: door het stimuleren van een gezonder eetpatroon en door het prikkelen van mensen om meer te bewegen. Voldoende lichaamsbeweging in het dagelijks leven draagt sterk bij aan het voorkomen van overgewicht en andere chronische aandoeningen. De directe woonomgeving kan daarbij een belangrijke rol spelen, mits deze daartoe voldoende mogelijkheden biedt.

Dat was de reden voor het EMGO Instituut van het VUmc, de Architecten Cie. en het SPINlab van de VU een gezamenlijk onderzoek uit te voeren naar de effecten van de woonomgeving op het bewegen in het dagelijks leven van bewoners. Het onderzoek is uitgevoerd in de periode van medio 2005 tot najaar 2006 en werd gefinancierd door Fonds OGZ.

de Punt

de Punt

SuHa-buurt

Opvallende conclusies

In het onderzoek is het beweegpatroon van de bewoners van vier Amsterdamse buurten in kaart gebracht. De buurten verschillen duidelijk in stedenbouwkundige opzet, terwijl de bevolking een vergelijkbare lage sociaal economische status heeft.

Uit de resultaten van het onderzoek spreekt een duidelijk verschil in het alledaagse beweegpatroon tussen de bewoners van een klassieke stadswijk als de Boerhaavebuurt en naoorlogse buurten in Osdorp. Bewoners van de klassieke stadswijk blijken in het dagelijks leven meer te lopen en te fietsen dan bewoners van de naoorlogse woonwijken.

De tuindorpachtige Van der Pekbuurt neemt een interessante tussenpositie in. Het verschil in beweegpatroon in de buurten komt ook tot uitdrukking in het verschil in (gemiddelde) BMI waarden (Body Mass Index, hiermee wordt de mate van overgewicht aangeduid). In buurten waarin meer bewogen wordt is het aantal mensen met (ernstig) overgewicht kleiner.

We veronderstellen dat de verschillen in beweegpatroon en daaraan gerelateerd BMI-waarden deels te maken hebben met de stedenbouwkundige opbouw van de wijken

Van der Pekbuurt

Van der Pekbuurt

Boerhaavebuurt

Boerhaavebuurt

floor space index: 1.54
 49% uitgegeven
 51% openbaar
 → 1.5% groen
 → 49.5% verhard

de Punt

floor space index: 0.48
 29% uitgegeven
 71% openbaar
 → 25% groen
 → 46% verhard

SuHa-buurt

floor space index: 0.60
 22% uitgegeven
 78% openbaar
 → 37% groen
 → 41% verhard

Van der Pekbuurt

floor space index: 0.70
 39% uitgegeven
 61% openbaar
 → 13% groen
 → 48% verhard

Aanpak

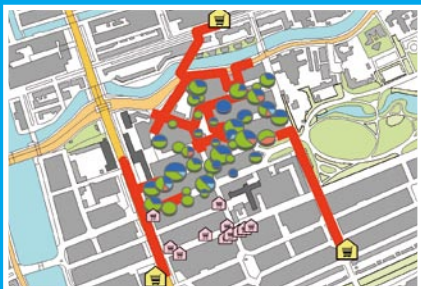
Dit is het eerste grootschalige onderzoek in Nederland naar de relatie tussen kenmerken van woonwijken en het beweeggedrag van haar bewoners. De multidisciplinaire aanpak geeft het onderzoek een meerwaarde ten opzichte van onderzoeken naar deze thematiek die reeds in het buitenland hebben plaatsgevonden. Wetenschappelijke inzichten zijn namelijk direct gekoppeld aan concrete, voor stedenbouwkundigen en beleidsmakers herkenbare, aanbevelingen.

In het onderzoek zijn twee sporen gevolgd. Ten eerste is in vier Amsterdamse wijken met behulp van vragenlijsten het gedrag van 443 volwassenen en 193 kinderen in kaart gebracht. Deze wijken zijn vergelijkbaar voor wat betreft hun bevolkingsamenstelling (gemiddeld inkomen, etnische samenstelling etc.), maar verschillen als gekeken

wordt naar de bebouwde omgeving (zoals hoeveelheid groen en woningdichtheid). De bewoners is gevraagd hoe ze zich naar bestemmingen binnen en buiten de buurt begeven: hoe ze boodschappen doen, hoe ze naar het werk gaan en op welke wijze ze naar het park gaan. Ook is gevraagd hoe ze een aantal kenmerken van hun buurt waarderen: zoals de sociale en verkeersveiligheid, het groen in de wijk en de uitstraling van de woonomgeving.

Ten tweede zijn de wijken ruimtelijk geanalyseerd aan de hand van de volgende kenmerken: bebouwingdichtheid, aanwezigheid en ligging van voorzieningen, in het bijzonder winkels voor dagelijkse boodschappen en parken. Bovendien is gekeken naar de kwaliteit van de routes naar deze voorzieningen, de ontsluiting van de buurt met openbaar vervoer en de parkeergelegenheid.

Boerhaavebuurt

de Punt

SuHa-buurt

Van der Pekbuurt

fiets
te voet

auto
OV

grote supermarkt
kleine winkel

< 400 mtr naar
grote supermarkt

Hierboven is een voorbeeld te zien van hoe de resultaten van beide analyses zijn gecombineerd. Zichtbaar wordt hoe het winkelaanbod en het gebruik van deze winkels in de buurten verschillen. Bewoners van de Boerhaavebuurt, de SuHa en De Punt hebben bijna allemaal een winkel in de buurt. In de Van der Pekbuurt moeten de bewoners vaak meer dan 400 meter van huis om een supermarkt te vinden.

Een opvallende bevinding is dat in de Boerhaavebuurt bijna iedereen te voet of met de fiets boodschappen doet, terwijl bewoners van De Punt veel vaker de auto nemen, ondanks de nabijheid van een supermarkt. De inrichting van de buurt speelt hier een belangrijke rol. Anders dan in de Boerhaavebuurt kan in De Punt namelijk voor de deur worden geparkeerd. Ook in de SuHa is voldoende parkeergelegenheid, maar toch lopen

de bewoners hier meestal naar de supermarkt. Die is zo dichtbij, dat boodschappen doen met de auto in deze buurt amper tijdswinst oplevert. In de Van der Pekbuurt doet zich het interessante verschijnsel voor dat relatief veel mensen hier met de fiets of te voet boodschappen doen, ondanks het feit dat de winkels verder weg liggen. We verklaren de aangetroffen verschillen uit de combinatie van de volgende factoren: de functiemenging op buurtniveau, de routes naar winkels (fietsvriendelijk of juist autovriendelijk) en de parkeergelegenheid in de woonomgeving en bij de winkel. Voor kinderen gelden andere factoren die belangrijk zijn voor het bewegen in de buurt. De ruimere opzet van De Punt en de SuHa-buurt biedt de gelegenheid om meer buiten te spelen.

Hoe nu verder?

De opvallende bevindingen inspireren tot vervolgonderzoek.

We denken daarbij in ieder geval aan:

1. Kwalitatief onderzoek om meer inzicht te krijgen in wat mensen beweegt – waarom kiest men voor een bepaalde manier van transport en welke rol speelt de waardering voor de ruimtelijke kenmerken van de buurt daarin?
2. Expliciete aandacht voor hoe mensen het bezoek aan diverse bestemmingen combineren (zogenoemde multipurpose-trips) en naar het beweeggedrag buiten de eigen woonomgeving.
3. Onderzoek in nieuwe wijken waarin is voortgeborduurd op de klassieke stadswijk (bijvoorbeeld IJburg in Amsterdam), “tuindorpen nieuwe stijl” en wijken waarin het parkeren op afstand van de woning is georganiseerd.
4. Vervolgonderzoek naar doelgroepspecifieke aspecten die een rol spelen voor een bewegingsvriendelijke buurt. Het gebruik van de openbare ruimte is immers verschillend tussen diverse levensstijlen en leeftijdscategorieën - o.a. kinderen, volwassenen en ouderen
5. Onderzoek naar het effect van een veranderende woonomgeving als gevolg van een verhuizing. Een dergelijk (longitudinaal) onderzoek levert hardere bewijzen en concretere aanbevelingen.

VU medisch centrum

de Architecten Cie.

Betrokken partijen:

VU medisch centrum / EMGO Instituut
Afdeling Sociale Geneeskunde
Van der Boechorststraat 7
1081 BT Amsterdam
contactpersoon: Frank den Hertog
020 444 8172
gezondewijk@vumc.nl

SPINlab
Vrije Universiteit Amsterdam
De Boelelaan 1085
1081 HV Amsterdam
contactpersoon: Rosan van Wilgenburg
020 598 6099
rwilgenburg@feweb.vu.nl

de Architecten Cie.
Keizersgracht 126
1000 AN Amsterdam
contactpersoon: Marianne Bronkhorst
020 530 9300
m.bronkhorst@cie.nl